

УПОТРЕБА МУЗИКАЛНЕ ТЕРАПИЈЕ У ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Апстракт: У раду се бавимо употребом музикалне терапије у образовном процесу. Како је досадашња пракса показала, ова релативно млада медицинска област је дала запажене резултате, па се тако нашла и у фокусу наше пажње. Разматрамо историју и основне подјеле у овој области, стављајући посебан акценат на сферу образовања и резултате постигнуте у истом.

Кључне ријечи: музикална терапија, студенти, педагошки факултет, вокално-инструментална настава, образовање.

Увод

Актуелност усавршавања људског образовања на свим пољима не јењева до данашњих дана. Наравно, поље образовања је и сувише велико да би се у раду овог типа бавили истим у цјелини, па нашу научну пажњу овом приликом посвећујемо иновацијама у образовању, односно, настојањима за његовим побољшањем користећи музику. У најранијим траговима готово свих цивилизација и култура налазимо чињенице које јасно указују на значај музичког образовања, односно у случају нашег рада, благотворног дјеловања музике на психофизичко стање човјека, те самим тим и о сврси употребе музике у терапијске и друге сврхе. Заправо, куриозитет је да су ову појаву кроз историју махом запажали људи који немају директну везу са музиком, него је иста била укључена у читав спектар њихових интелектуалних знања и вјештина – *Питагора, Конфучије, Ибн Сина* и многи други.

Дакле, у раду се бавимо релативно новом научном дисциплином – *музикалном терапијом*. Она се показала, између осталог, нарочито успјешном приликом рјешавања одређених психофизичких проблема при образовању дјецe и омладине, о којима ће бити даље ријечи у раду. Увидом у ситуацију на територији бивше Југославије стичемо утисак да поменута дисциплина и није доживјела посебног одјека који би се манифестовао оспособљавањем кадра, научним радовима и осталим

---

⁵⁰ljubo12@mail.ru

организацијским пословима у овој области, те се махом све своди на појединачне иницијативе, изузев Центра за музикалну терапију “Хаторум” у Србији. На свјетском нивоу постоји неколико званичних удружења музикалних терапеута у шта имамо увид захваљући веб-сајтовима Асоцијације. Сходно томе у Плимуту је сједиште америчке асоцијације музикалних терапеута, а европска асоцијација окупља музикалне терапеуте из 25 земаља укључујући и Израел који је у овом моменту у току процедуре уласка (ЕМТС, 2011 – 2012). Кад су у питању земље у региону, једина чланица је Србија. Више података о овој врсти терапије пронашли смо на веб-сајту (UMTS, 2008), односно на сајту центра за едукацију из музикотерапије (Хаторум 200-)<http://www.hatorum.com/>⁵¹. Факт о постојању америчке асоцијације од 1950. године (АМТС, 1998 – 2011) и европске од 1990. године (ЕМТС, 2011 – 2012) дао нам је још више мотива да ову дисциплину представимо и код нас (БиХ), гдје је, чини се, њена популарност неоправдано изостала.

Сходно изложеном, **циљ** рада је скретање пажње на ову област, за коју сматрамо да ће итекако, по својој евентуалној примјени у наставне планове и програме, дати запажене резултате у рјешавању различитих врста проблема у раду са дјецом свих узраста.

Сагласно са постављеним циљем испунили смо сљедеће задатке:

- Хронолошки приказ развоја музикалне терапије;
- Оспособљавање кадра и услови за бављење музикалном терапијом;
- Терапијске методе/школе.

---

51 На сајту www.epsihijatar.com/psihoterapija/muzikoterapije се наводи да је у Србији оснивач асоцијације и зачетник музикотерапије др Ранка Радуловић. У контексту почетка ове дисциплине у Србији помиње се и име др Петра Станковића и његове књиге *Божанствена медицина*, која се сматра, према поменутом извору, стручним почетком ове области. С обзиром да нам је садржај поменуте књиге познат, не можемо се у потпуности сагласити да је можемо приписати само овој области. Наиме, др Станковић велику пажњу у овој књизи посвећује сугестивној страни лијечења и самој моћи сугестије, тако да ћемо констатацију са сајта прихватити са одређеном резервом.

Како нисмо успјели пронаћи научне радове из области музикалне терапије на простору БиХ, Србије⁵² и Хрватске, корпус научне литературе је засновам махом на радовима научника из Русије, односно бившег СССР.

Новина овог научног рада се огледа у самој презентацији музикалне терапије на територији БиХ, те и иницијацијом потребе за мултидисциплинарним приступом у одређеним моментима у току образовног процеса а о којима ће бити ријечи даље у раду.

Теоријски значај и намјена рада се огледа у чињеници да има за циљ ширење образовних видика како студената- будућих учитеља, тако и оних који то већ јесу, али и за све оне који показују интересовање за ову област.

Историја музикалне терапије

С обзиром да је ово један од првих радова на овим просторима (БиХ) сматрамо обавезним указати на одређене историјске чињенице у којима су сви они, па и ми у овом раду, нашли упориште за бављење овом дисциплином. Евидентно је, као што ће се и видјети из наведеног да је овакав вид терапије давао одређене резултате, који сходно времену у коме је кориштена у неким случајевима нису конкретно предидељени. Свједочанства о оваквом виду терапије или бар о некој врсти терпије на овај начин налазимо и у раздобљу прије нове ере.

У древној Кини је хијероглиф, који је означавао музику, означавао и радост и добробит (Бреле-Руэф 1995. према Апанасенко Г.Л; Савелјева-Кулик, Н.А, 2012, стр. 170). Поред овог факта можда је и најконкретније дјело које би се односило на значај музике у друштву, па самим тим и на његову употребу у терапијске сврхе *Трактат о музици* једног од највећих древнокинеских филозофа старог доба – *Конфуција*. У неколико поглавља поменуте књиге, *Конфуције* разматра практичну употребу музике упоредо бавећи се и оним онтолошким и метафизичким што сама музика, њено извођење и слушање собом носи. Према *Конфуцију*, владар који овлада тајнама музике, може да

---

52 Књиге које нам, нажалост, нису биле доступне: Радуловић, Р. (2003). *Интегративна музикотерапија и церебрална парализа*. Београд: Југословенско удружење за музикотерапију и Радуловић Р; Глумбић Н. (2004). *Интегративна музикотерапија деце са аутизмом*, Београдска дефектолошка школа бр. 1, Савез дефектолога заједнице Србија и Црна Гора, Београд.

управља народом без обзира на величину популације (Бркић, 1984, 146 – 152). Куриозитет је да су Конфуцијева, условно назовимо правила, апсолутно искористива и у данашње вријеме. Општепозната је чињеница да су се и сви кинески владари у својим огромним гробницама сахрањивали са инструментима како би и у загробном животу били у прилици да уживају у музици. Захваљујући посматрању музике на овај начин у Кини се и данас активно свира на инструментима чија се форма није промијенила још од времена прије нове ере.

У Индији хиндуистички звук Ом је вијековима присутан и према поменутој религији представља име Бога и везује се за све оно што је божанско и узвишено. Према *Мануовом* закону, звук Ом је потребно изговарати/пјевати прије почетка и на крају сваке Веде. Звук Ом у свом имену (а-у-м) уједињује три божанства Хиндуизма и представља њихово оличење на земљи – *Шива*, *Вишну* и *Брахма* (Гилман и др. 1902 – 1904, стр. 802).

У древној (античкој) Грчкој и Риму музика, која је сматрана узвишеном, пажљиво се одабирала због очувања здравља, чистоће и тврдоће карактера, те је уз фискултуру била једна од основних дисциплина васпитавања омладине (Дњухерст-Мэддок 1998. и Петрушин 2000. према Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 170).

Очигледан примјер посматрања музике на овај начин налазимо и у дјелу *Boecija* (485 – 525) – *De institutione musica*⁵³, која се дијели на четири поглавља:

- *Musica mundana* – музика свијета;
- *Musica humana* – хармонија људског тијела и духовна хармонија;
- *Musica instrumentalis* – инструментална музика, укључујући људски глас;
- *Musica divina* – музика богова.

---

53 Један од водећих државника и учењака у старом Риму. Бавио се групом математичких наука – аритметиком, геометријом, астрономијом и музиком. Свакој од ових области посветио је по један трактат (MarenbonJ. fall, 2010).

Сагласно са древним доктринама живота и здравље зависи од непрекидног спектра односа и хармонских веза, које обједињују тијело и сазнања са другим људима и свијетом природе. Хармонија и односи на земљи се сматрају аналогним музици и звуку и доживљавали су се као ехо или резонанца космичке музике. Дакле, рефлексија божанске хармоније у земаљској музици поистовјећивала се са могућношћу олакшања мука на земљи, исцјељења и оздрављења (Голдмен 2003. према Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 170).

Можемо се сложити са констатацијом да посматрање музике као метафоре божанског и узвишеног на земљи прожима литературе разних религија.

У средњевјековној Европи, а такође и у периоду хуманизма и ренесансе, музика је упркос различитим друштвеним уређењима имала значајну улогу, како у световном тако и у духовном животу.

Ослањајући се на античке филозофе, у првом реду Аристотела, *Abu Ali ibn Sina* (980 – 1037)⁵⁴ је указивао на овакав утицај музике на здравље човјека. Дакле, према његовом мишљењу терапија музиком може бити активна или пасивна. Активном свакако подразумијевамо директно учешће у процесу стварања музике односно свирање, пјевање или обоје истовремено, док под пасивним подразумијевамо слушање музике ([Јуркова, 2007](#)).

У XVII и XVIII почиње конкретније бављење музиком у терапијске сврхе. *A. Kirher* је био творац теорије суштина које је била да музика изазива физичке и хемијске процесе у организму и на тај начин доприноси изљечењу. У раду *Phunorgia nova* написаном у 1673. године аутор је изложио су поред ових идеје да *musica mundana* чини хармонију небески тијела, док *musica humana* успоставља хармонију душе и тијела (Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 170).

Представник њемачке школе из XX вијека Х. Швабе је оцјењивао излагања Е. Никола, који је указао на терапијско дејство музике као психолошку реакцију, која у нашем разумијевању изазива физиолошке реакције саногезе по принципу катарзиса (Драганчук 2010. према Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 170).

---

54 Велики арапски филозоф, психолог и доктор. Творац је дјела из области медицине, филозофије, психологије и других области. (Gilman D.C. i dr. 1902 – 1904, стр. 324 – 325)

Физиолошки утицај музике на организам званично је научно почео бити изучаван у XIX вијеку и то његов утицај на срчани пулс, дисање и крвни притисак. (Шушардџан 2005 према Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 171).

Ипак, како свједоче подаци са сајтова асоцијација до формирања првих озбиљнијих института, који су се бавили овом врстом терапије, долази тек средином XX вијека, односно после Другог свјетског рата – Велика Британија, Аустралија, САД (АМТА, 1998-2011; ЕМТС, 2011 – 2012).

Данас постоји свјетска асоцијација музикалних терапеута са сједиштем у Америци, а такође и иста асоцијација на нивоу Европе. Нисмо стекли утисак током истраживања литературе и увидом у интернет претраге да је на просторима бивше Југославије ова област стекла велики број поклоника и чини се да се све, искључујући *Хаторум*, своди на индивидуалне иницијативе.

Образовање музикалних терапеута

Као што смо већ констатовали у претходном тексту, упркос ранијим покушајима, први центри за лијечење музикалном терапијом су основани средином XX вијека. Међутим, музикалних терапеута је било и раније, с обзиром на чињеници да су појединци много раније показавали да музику употребе у терапијске сврхе. У овом дијелу интересује нас савремена историја музикалне терапије, односно момент када је дошло до јасно формираних критеријума компетенција за особе које намјеравају да се баве овом дисциплином.

С обзиром да је музикална терапија мултидисциплинарна област, није риједак случај да је многе области сматрају својом, међутим, видјећемо да је ипак најпримјереније да се односи према медицинским дисциплинама уз одређене услове, које ћемо навести у овом раздјелу.

Прије него ли се почнемо бавити тематиком, која је уједно и наслов, најприје желимо да укажемо неке основне ствари, како би даља презентација музикалне терапије код потенцијаних читалаца овог рада биле што јасније представљене што би омогућило боље разумијевање неких детаља када је упитању поменута област.

Према дефиницији Америчке асоцијације музикалних терапеута ријеч је о клиничкој и научно основаној употреби музике у сврху

интервенција за постизање индивидуалних циљева у оквиру терапијског оквира, коју изводи особа са посебним квалификацијама/компетенцијама.

Даље се на истом мјесту наводи да се музикална терапија легитимна медицинска професија која подразумева употребу музике у сврху физичке, когнитивне, емоционалне и социјалне потребе појединца. Након процјене сваког клијента, према листи приоритета бира се одговарајућа терапија која потенцијално може да укључује: пјевање, играње, свирање и компоновање. Да би музикални терапеут био валидан мора да добије званични сертификат који подразумева завршавање одређених нивоа студијских програма из ове области, што подразумева предмете из музике, музикалне терапије, биологије, психологије, социјалних и друштвених наука као и основне студије. На истом сајту истичу да одређене установе, које имају овај образовни програм, захтијевају обавезно музичко образовање, нажалост не наводи се које (АМТА, 1998 – 2011).

На сајту Асоцијације европских музикалних терапеута налазимо и *етички кодекс* заједно са извјештајима о достигнућима у овој области у европским земљама чланицама удружења (ЕМТС, 2011-2012).

У Србији се обуком компетентног кадра у овој области бави институт *Хаторум*(Хаторум, 200-), а удружење терапеута је основано 2001. године (UMS, 2008).

Обука у *Хаторуму* траје четири године и подразумева тачно одређен број сати теоријске обуке, практичне наставе под супервизијом и личну анализу кандидата. Програм је направљен на основу Правилника едукације из музикотерапије Удружења музикотерапеута Србије, а у складу са нормативима које приписује регистар Европске музикотерапијске конфедерације.

Услови за упис су: завршене основне академске или струковне студије или последња година студија; претходна музичка едукација за кандидате који нису професионални музичари; психолошка подобност за овакву врсту школовања; знање српског језика. По завршетку програма кандидат полаже завршни испит пред трочланом комисијом, након чега се уписује у регистар музикотерапеута и може се користити звањем *музикотерапеута* (Хаторум, 200-).

Терапијске методе и резултати

Немогуће је говорити о музикалној терапији, а да се добрим дијелом не дотакнемо медицине. Актуелизација музикалне терапије између два свјетска рата и после Другог свјетског рата нас наводи на закључак да се у јако кратком периоду појавио велики број особа које се преживјеле огроман стрес различитих врста, а чињеница је да су многа дјеца различитих узраста остала без једног или оба родитеља. Коинциденција са догађајима на овим просторима у протеклим годинама је више него очигледна па самим тим и сматрамо да је, ако ништа друго, овакав вид терапије чак и превентивно јако пожељан.

Овдје желимо да прикажемо методе, односно механизме дјеловања музикалне терапије. Иако је у Русији музикална терапија тек од 8. априла 2003. Године званично постала метода за очување здравља, претрагом руског интернет пространства смо запазили чињеницу да се поменута дисциплина користи у већој мјери него у другим дијеловима свијета, при том веома успјешно. Константно излазе стручне књиге које се баве овом тематиком, а не ријетко налазимо и критичке осврте терапеута који покшавају имплементацију поменутих у оквирима свог дјеловање: Битова, А.Л.; Константинова, И.С; Цыганок А.А. (2007); [Константинова, И.С; Водинская. \(2006\).](#)

Поред низа других дајемо преглед само оних метода у употреби музикалне терапије пре узетих са сајта *Научно-истраживачког центра за музикалну терапију и технологије опоравкау Москви*([НИЦ МТ и ВТ, 2008 – 2009\).](#)

Методе музикалне терапије сводимо на три основна правца: клинички, метода опоравка и метода експерименталне музикалне терапије. У зависности од форме обољења код пацијента може се примијенити пасивна (рецептивна) и активна метода.

Рецептивна метода подразумева пасивно учешће пацијента, односно његово “мировање” током сеансе. Ова метода се дијели на три основна правца:

- *Музикопсихотерапија* – врши терапијско-корекционо дејство на психоемоционално стање пацијента;
- *Музикорефлексотерапија* – (метода *А. Шушарјана*) – врши дејство преко акумпуктурних тачака на психосоматске функције организма;
- *Музикофармако терапија* – (метода *А. Шушарјана*) – изводи се у комбинацији са лијековима.

Активна метода употребе музикалне терапије подразумејева активно учешће пацијента током процеса опоравка.

Поменуто методу чине:

1. *Вокалотерапија* (метода Ц.В Шушарџана) је метод активације заштитно-адаптивних психосоматских реакција које се базира на употреби класичног пјевања и подразумејева вјежбе на акустичну симулацију виталних органа, повећавају адаптацију и интелектуално-естетске способности. Нарочито је ефективна у лијечењу хроничне упале плућа, бронхија, обољењима срца и крвних судова, слабом имунитету и општој слабости организма;
2. *Музикално-педагошка рехабилитација* (метода Ц.В Шушарџана) се одвија кроз образовање дјече свирањем на инструменту, учењу пјевања или кретањем/игром у току трајања музике. Метода је нарочито успјешна код дјече која заостају у развоју и код дјече са нарушеним слухом;
3. *Вокалотерапија кроз игру* (Н.И Јеремина) је метода активне психокорекције и лијечења у којој су садржани елементи *вокалотерапије* заједно са карактерном игром по музичким архетиповима. Нарочито је успјешна код дјече са нервним растројством, асоцијалним понашањем, дјецом заосталом у развоју и код дјече која имају отежан говор и пластику/кретање;
4. *Метода Nordoff-Robins* подразумејева учешће пацијената свих узрасних доби у процесу стварања музике. Ради се о једној од најстаријих метода која је у употреби преко четрдесет година. Стимулише интерперсоналну комуникацију како пацијента међусобно, тако и заједно са музикалним терапеутом. Посебно је успјешна код аутизма, неправилног развоја организма, афазиија, поремећају понашања, сензорни дефицит, психосоматске болести, унутрашња болести, психопатија;
5. *Аналитичка музикотерапија и психотерапија* у оквиру ове методе користи се психоанализа која се изводи на основу постављених теоретских концепција (Фројд, Адлер, Клеин,

Шмолц). У току сеанси обавезно је кориштење психолошке корекцији у основи које лежи обука и тренинг као и усвајање нових навика у понашању, комуникацији, памћењу и развоју дефицитарних психичких функција. Користи се код психоза, неуроза и функционалних поремећаја;

Поред више изложених метода постоји и метода *арт терапије* која се, како јој и име донекле говори, користи и у другим умјетностима у терапијске сврхе. Метода је нарочито ефикасна код дјеце/особа са нарушеним слухом с обзиром да може да се представља и кроз друге видове умјетности.

Закључак

На жалост, болест, стрес и друге врсте траума које смо навели у раду не заобилазе ни простор БиХ, самим тим потреба за музикалном терапијом је више него очигледна, при том у свим узрастима добима. Иако не постоје специјализовани центри у БиХ за обуку кадра овог профила то ни у ком случају не значи да нема услова за бављење овом врстом терапије. У случају примјене музикалне терапије у образовном процесу, зашто се у сваком случају залажемо, удио будућих учитеља и оних који то већ јесу је прилично одговоран с обзиром да су дужни да међу првима сигнализирају одређене промјене у психофизичком склопу ученика које потенцијално могу да се појаве. Као што смо и имали прилику да видимо велики дио здравствених проблема је прилично лако рјешив и не изискује претјерано велика материјала средства, што је, у сваком случају једна од предности музикалне терапије.

Поред свега наведеног музику не треба у овом случају посматрати само као терапијско средство, односно као средство изљечења, него и као средство превенције, те је сходно томе потребно што пажљивије креирати наставне планове и програме за предмет Музичке културе у основним школама и нарочито водити рачуна о доследној примјени истих у току образовног процеса. Превазилажење проблема дефицита музикалних терапеута у БиХ се може ријешити формирањем неке врсте мултидисциплинарних тимова, наиме, сматрамо да се то може у прво вријеме превазићи сарадњом на нивоу науке и умјетности те се на тај начин потенцијално може доћи до позитивних резултата како у сврху превенције, тако и у сврху терапије.

У саставу тимова би били стручњаци из разних области – медицине, музике и осталих видова умјетности (због примјене арт терапије), те чланови из реда учитеља/васпитача, који, захваљујући свакодневном раду са дјецом, могу на вријеме да уоче нежељене промјене и благовремено да сигнализирају поменути тим.

У закључку се у потпуности можемо сагласити са њемачким ауторима у констатацији да развој музикалне терапије у земљама код којих није доживјела експанзију зависи углавном од консолидације информационог простора те напора за постизањем компромиса између људи који се баве умјетношћу и науком (Türker, 2008. према Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 173).

Кад су у питању предности ове врсте терапије ослонићемо се на закључак њемачких стручњака у овој области, која сходно томе има најмање три предности: нема побочних ефеката, зависности и економски је оправдана с обзиром да захтјева минимална економска средства за постизање максималних резултата (Türker, 2008. према Апанасенко и Савелјева-Кулик, 2012, стр. 173).

Искрено се надамо да ће се и у БиХ у блиској будућности пронаћи начин и имати довољно жеље и воље да се овај вид терапије имплементира како у сегмент медицине, тако и у сегмент образовања.

Литература

- Апанасенко, Г.Л; Савелјева-Кулик Н.А;(2012). *Музыкальная терапия: история, современность и перспективы развития* . УКР. МЕД. ЧАСОПИС, [Online]. 4 (90) – VII/VIII , 170-173. Dostupnona: <http://www.umj.com.ua/> [Pristup 10 Oktobar 2012].
- Битова, А.Л; Константинова, И.С; Цыганок, А.А;(2007). *Место музыкальной терапии в системе помощи ребенку с нарушениями развития*. [ONLINE] Dostupno na: <http://www.osoboedetstvo.ru/biblioteka/text/>. [Pristup 11 Oktobar 12].
- [Константинова, И;Водинская, С;\(2006\). ИГРА И ИСКУССТВО ОБЗОР КНИГ О ТЕРАПИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ РАЗВИТИЯ. \[ONLINE\] Dostupno na: http://www.osoboedetstvo.ru/biblioteka/text/.\[Pristup 20 Septembar 12\].](http://www.osoboedetstvo.ru/biblioteka/text/)
- [НИЦ Музыкальной Терапии и Восстановительных Технологий \(НИЦ МТ и ВТ\). \(2008-2009\). О музыкальной терапии \(МТ\). Dostupnona: http://doctor-art.ru/?page_id=3. Pristup 12. Septembar 2012.](http://doctor-art.ru/?page_id=3)
- [Юркова А. \(2007\). Абу Али ибн Сина и его музыкальная терапия. Dostupno na: http://www.musicfancy.net/ru/music-theory/music-therapy/128. Pristup 16. Septembar 2012.](http://www.musicfancy.net/ru/music-theory/music-therapy/128)

[American Music Therapy Association \(AMTA\). \(1998-2011\). Professional Requirements for Music Therapists. http://www.musictherapy.org/about/requirements/.](http://www.musictherapy.org/about/requirements/)
Pristup 7. septembar 2012.

[Brkić, S. \(1984\). KONFUCIJE Veliko učenje. 1st ed. Beograd: BIGZ.](http://www.epsihijatar.com/psihoterapija/muzikoterapija/)

[Epsihijatar. \(200-\). *Muzikoterapija*. Dostupno na: http://www.epsihijatar.com/psihoterapija/muzikoterapija/.](http://www.epsihijatar.com/psihoterapija/muzikoterapija/)
Pristup 20. oktobar 2012.

[European Music Therapy Confederation \(EMTC\). \(2011-2012\). *MISSION STATEMENT*. Available: http://emtc-eu.com/.](http://emtc-eu.com/)
[Pristup 10. septembar 2012].

[Gilman D. C., Peck H. T., Colby F. M., \(1902-1904\). The New International Encyclopaedia \(1905\). Dostupno na: http://archive.org/stream/newinternational01gilm#page/568/mode/2up.](http://archive.org/stream/newinternational01gilm#page/568/mode/2up)
[Pristup 10. septembar 2012].

[Marenbon J. \(fall 2010\). *Anicius Manlius Severinus Boethius*. Dostupno na: http://plato.stanford.edu/entries/boethius/.](http://plato.stanford.edu/entries/boethius/)
Pristup 21. septembar 2012.

[Udruženje muzikoterapeuta Srbije \(UMS\). \(2008\). *Zašto muzikoterapija*. Dostupno: http://www.muzikoterapija.rs/.](http://www.muzikoterapija.rs/)
Pristup 10. oktobar 2012.

<http://www.hatorum.com/>

Ljubo Škiljević

THE USE OF MUSICAL THERAPY IN THE PROCESS OF EDUCATION

Summary

This paper deals with the use of musical therapy in the process of education. As current practice shows, this relatively new medical field has given good results, and was thus found in the focus of our attention. We discuss the history and basic divisions in the field, placing special emphasis on the sphere of education and the results achieved in that sphere.

Key words: *musical therapy, students, faculty, vocal and instrumental teaching, education.*